

VLAAMSE GEMEENSCHAP

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

STUDIERICHTING MUZIEK

MINIMUMLEERPLAN

CLAVECIMBEL

juli 1990

MINIMUMLEERPLAN CLAVECIMBEL

TEN GELEIDE

I. HET LEERPLAN, ZIJN OPBOUW EN INHOUD

Het leerplan steunt op de algemene organisatie van de studies, bepaald door de Vlaamse Executieve. Het is bindend voor alle scholen.

Per optie, graad en vak bevat het leerplan drie rubrieken:

- A. Doelstellingen
- B. Leerinhoud
- C. Evaluatie

en verder algemene richtlijnen:

- D. Toelichtingen en aanbevelingen
- E. Cursorisch lezen en improvisatie

II. DE GRADEN

Er zijn drie graden: de lagere, de middelbare en de hogere graad. Elke graad wordt beschouwd als een globale rijpings- en wordingsperiode. Rekening houdend met de persoons- en leeftijdsgebonden verschillen qua ontvankelijkheid, studietempo, motorische en muzikale vooruitgang, wordt de leerinhoud niet per jaar ingedeeld, maar per graad als een geheel weergegeven. Het door alle leerlingen te bereiken minimale eindniveau is vastgesteld in de bepalingen van de evaluatie.

III. HET LEERPLAN ALS MINIMUMLEERPLAN

Het leerplan legt per optie en per graad de minimale leerinhoud op, die voor iedere werkzame leerling haalbaar moet zijn.

De leerinhoud is echter niet beperkend. Hij kan aangevuld en uitgebreid worden naar gelang van de individuele mogelijkheden van de leerling.

IV. HET LEERPLAN ALS EEN GEHEEL

Hoewel per graad weergegeven, vormt de leerinhoud een geïntegreerd en harmonisch geheel over de graden heen. D.w.z. dat de reeds verworven leerstof steeds als basis dient voor de verdere opleiding en dat hij in de volgende graad of graden verder uitgediept wordt, ook wanneer dit in de leerinhoud niet meer expliciet vermeld staat.

V. METHODIEK EN DIDACTIEK

Het leerplan respecteert de pedagogische vrijheid van de leraar in de methodische en didactische benadering van de leerstof. Ook de opeenvolging van de leerstof binnen de graad wordt door de leraar bepaald.

VI. EVALUATIE

1. Iedere leerling, van welke optie ook, neemt deel aan de jaarlijkse examens (evaluaties) in de vakken waarvoor het Besluit van de Vlaamse Executieve dit voorziet.

De examens moeten voor de leerling een stimulans betekenen om zich in te zetten voor een duidelijk omschreven en haalbaar doel.

De evaluatiefiche door de leerkracht opgemaakt in de loop van het schooljaar, wordt in aanmerking genomen voor het geheel van de beoordeling.

2. Op het einde van de leerjaren L 2 - L 3 - L 4 - M 1 - M 2 - H 1 en H 2 worden overgangsexamens afgenomen.

De overgangsexamens dienen representatief te zijn voor de vorderingen van de leerling. De inhoud van de overgangsexamens wordt vastgesteld door de directeur, geadviseerd door de leerkracht.

Naargelang van het individuele studietempo van de leerling en zijn evolutie kunnen bepaalde accenten gelegd worden in de samenstelling van het examenprogramma, voor de individuele vakken.

3. Het overgangsexamen op het einde van L 4 is bovendien een oriënteringsexamen. Het resultaat is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen. Het examenprogramma is vastgesteld in het leerplan, rubriek C.

4. Op het einde van de middelbare graad en van de hogere graad worden eindexamens afgelegd.

Het examen op het einde van de middelbare graad is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen.

5. Er mag geen intensiteitsverschil zijn in de pedagogische begeleiding van de leerling tussen de jaren van de overgangs- en de eindexamens.

VII. GROEPSGERICHTE WERKWIJZE

In alle opties is één uur aanwezigheid in de les verplicht. Het individuele onderricht wordt groepsgericht gegeven, door alle aanwezige leerlingen erbij te betrekken. Hierdoor krijgt de leerling de gelegenheid zijn kennis en inzicht te verruimen en ontvangt hij, door de bestendige betrokkenheid, meer les.

VIII. ONTWIKKELING VAN HET LUISTER- EN REACTIEVERMOGEN

Het vermogen om te luisteren, in de eerste plaats naar zichzelf, en te reageren op auditieve en visuele impulsen, dient ook in de instrument- en zangles vanaf het begin ontwikkeld te worden. Hiervoor vindt men pedagogische richtlijnen onder rubriek E. (improvisatie en cursorisch lezen).

IX. ONTWIKKELING VAN HET GEHEUGEN

De ontwikkeling van het muzikale geheugen, toegepast op het instrument, maakt deel uit van de opleiding, ook waar dit in de leerinhoud niet specifiek vermeld staat. Het spelen uit het hoofd dient dan ook van bij de aanvang gestimuleerd te worden.

X. TOONLADDERS EN AKKOORDEN

Het spelen van toonladders en akkoorden wordt aanbevolen. Hierbij dient de leerkracht echter ook rekening te houden met het nut van toonreeksen en toonladderfiguren buiten het klassieke stramien.

XI. REPERTOIREKEUZE

In de keuze van het repertoire wordt een evenwicht beoogd tussen:

- de technische vooruitgang;
- de muzikale evolutie (o.m. door de verscheidenheid van stijlen);
- de bevattelijkheid en toepasbaarheid van het repertoire voor de leerling.

Het nagestreefde niveau steunt op vaardigheid, afwerking en uitdieping, waarbij de nadruk op één van deze elementen afzonderlijk niet de regel mag zijn.

LAGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

De lagere graad is een Initiatiegraad waarin de leerling kennis maakt met de basistechniek van het instrument.

Twee hoofdelementen uit de algemene muzikale opleiding dienen het leerproces permanent te vergezellen: De sensibilisering van de leerling en de ontwikkeling van zijn muzikaliteit.

B. LEERINHOUD

Kennis van het instrument en zijn onderdelen:

- bouw
- werking
- behandeling
- onderhoud

Houding - ademhaling - motoriek:

- algemene lichaamshouding
- ademhaling
- functionele spierwerking / soepelheid / ontspanning
- basistechniek

Attitudevorming:

- regelmaat / dagelijkse studie
- inoefening / verbetering / afwerking

Techniek:

- toonvorming door correcte aanslag (op één register)
- diverse artikulaties (gekoppeld aan de onafhankelijkheid van de handen)
- akkoordtechniek: staande en gebroken akkoorden, arpeggio's
- elementaire versieringen
- agogiek en dynamiek
- kennismaking met oude vingerzettingen
- stemmen van oktaven, kwinten, kwarten en unisoni

diminutie-praktijk: eenvoudige omspelingen en diminutiepraktijk op één akkoord (het leren bedenken en spelen van toonreeksen die bij een toon en/of een akkoord passen)

Repertoire:

- opbouw van een elementair repertoire

C. EVALUATIE L 4

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Oud-Nederlands componist
- een repertoire van drie werken naar keuze

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Aandacht voor:

- **stemming: kennen en herkennen van intervallen en deze al stemmend op het instrument realiseren**
- **onderscheiden van enkele belangrijke clavecimbeltypes (auditief en visueel)**
- **het leren regelen van de demping**
- **het spelend leren analyseren, samenvatten, versieren en fantaseren van en op werken uit de literatuur**
- **toegepaste oefeningen, zowel door gebruik te maken van bestaande methoden en/of leerboeken, als bij middel van specifieke oefeningen op het behandelde repertoire;**
- **het voorspelen door de leraar volgens noodwendigheid en bij wijze van voorbeeld van toonvorming, kleurschakering, frasering, interpretatie, uitvoering van versieringen enz.**

OPTIE INSTRUMENT / MIDDELBARE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

Bevestiging en uitbreiding van de verworvenheden uit de lagere graad in een evenwichtige verhouding tussen de technische en muzikale aspecten.

Aandacht voor esthetiek en stijl.

B. LEERINHOUD

Houding - ademhaling - motoriek:

- functionele beheersing van de ademhaling en motoriek
- verwerven van doeltreffende studietechnieken

Attitudevorming:

- inzet - volharding
- instudering - afwerking - uitvoering
- parate kennis en kunde

Muzikaliteit en repertoire:

- stemmen - intonatie
- kennismaking met verschillende genres en stijlen
- aandacht voor klank- en kleurdifferentiatie
- aandacht voor sfeer, karakter, tempo
- opbouw van een persoonlijk repertoire

Techniek:

- differentiatie in aanslag (op meerdere registers en klavieren)
- versieringen: lange trillers, inégalité, arpeggio's
- begrippen van retoriek en expressiemiddelen
- basso continuo-praktijk (5, 6, 6, 7)
4 +
- stemmen van tertsen en sexten
- temperen van intervallen
- diminutie-praktijk op eenvoudige akkoord-schema's

C. EVALUATIE M 3

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Oud-Nederlands componist
- een repertoire van 4 werken naar keuze
- a prima vista

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Aandacht voor:

- sensibiliteits-ontwikkeling voor de 'kleur' van een getemperd interval
- inzicht in de relatie terts/kwint in een stemming
- vervangen van een plectrum
- plectrums afstemmen om de sonoriteit egaal te maken
- a prima vista
- analyse-spel van het gespeelde repertoire
- eenvoudige transposities
- het instrument goed en typisch te laten klinken bij alle technieken en vaardigheden
- improvisatie
- diminutie
- basso continuo-spel en begeleiding
- bezoek aan clavecimbelbouw-werkplaats

De opleiding beoogt een geïntegreerde technisch - muzikale vorming die ook waarborgen inhoudt voor de leerling die zijn studies beëindigt van de middelbare graad. Hij moet erop voorbereid zijn om zelfstandig te kunnen deelnemen aan het muziekleven, als mede-werker aan groepsactiviteiten en als gemotiveerde luisteraar.

KWALIFICATIE INSTRUMENT / HOGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

Het beëindigen van de hogere graad betekent de voltooiing van de muziekstudies in het D.K.O. Daarom dient de leerling de grootst mogelijke onafhankelijkheid te verwerven inzake de toepassing van de opgedane kennis, kunde en vaardigheid zodat hij in staat is om zijn repertoire zelfstandig uit te breiden en deel te nemen aan de muzikale activiteiten van zijn voorkeur.

Voortbouwend op de traditie moet in de studierichting instrument een algemeen muzikaal en technisch niveau nagestreefd worden dat in voorkomend geval ook de toegang tot het hoger muziekonderwijs mogelijk maakt.

B. LEERINHOUD

Attitudevorming:

- ontwikkeling van zelfstandigheid in de benadering, studiemethodiek, interpretatie

Muzikaliteit en repertoire:

- bewuste aandacht voor esthetiek en stijl
- begronding van interpretatie
- opbouw van een persoonlijk repertoire van uiteenlopende moeilijkheidsgraad

Techniek:

- leggen van één temperatuur
- aanpassingsvermogen in aanslag (klank) bij snel wisselen van registers (resp. klavieren)
- aanpassingsvermogen in aanslag (klank) bij verschillende soorten en types clavecimbels
- basso continuo-praktijk: septiem-akkoorden en omkeringen, vertragingen
- diminutie-praktijk op normale akkoordenschema's

C. EVALUATIE H 3

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Oud-Nederlands componist
- een repertoire van 4 volledige werken waaronder:
 - . twee werken op het niveau H 3
 - . twee werken op vrij gekozen technisch niveau

OPTIE EN KWALIFICATIERICHTING SAMENSPEL / MIDDELBARE EN HOGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

In de studierichting samenspel wordt de technische en muzikale opleiding voortgezet, aangepast aan de behoeften en de mogelijkheden van de leerling.

B. LEERINHOUD

De leerstof is in eerste instantie die van de middelbare graad, studierichting instrument, te verdelen over de zes jaren van de middelbare en hogere graad.

C. EVALUATIE

1. M 3:

- twee werken naar keuze

2. H 3:

- drie werken naar keuze

* één werk kan een begeleiding of basso continuo-partij zijn.

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Vermits het groepsmusiceren het eigenlijke hoofdvak is, wordt prioriteit gegeven aan de uitbouw van de daarvoor noodzakelijke instrumentale vaardigheden. Dit veronderstelt contact en samenwerking tussen de leerkrachten instrument en samenspel.

De te gebruiken oefeningen, etudes en solowerken zijn in de eerste plaats middelen om aan de opgaven van het groepsmusiceren te kunnen beantwoorden.

Bepaalde oefeningen kunnen collectief uitgevoerd worden, ter bevordering van het aanpassingsvermogen.

Duo's, trio's en kwartetten kunnen de sololiteratuur gedeeltelijk vervangen. Dit mag niet als overlappend beschouwd worden met het samenspel. In de cursus instrument ontvangt de leerling zijn aanwijzingen immers rechtstreeks van de vakspecialist.

VORMEN en GENRES in functie van de leerinhoud

	lagere graad	middelbare graad	hogere graad
1. Imitatieve vormen	het muzikaal spelen van één stem van een canon of andere imitatieve vorm (samen met een andere leerling of met de leraar)	eenvoudige imitaties: point, canon, bicinium (overwegend tweestemmig)	eenvoudige imitaties: driestemmig, eventueel vierstemmig canzona's, tiento's, fantasien enz.)
2. Vrije vormen	eenvoudige vrije vormen (o.a; Engelse prelude)	Intonazione en eenvoudige toccata's	toccata's, preludes, fantasia's
3. Dansen	eenvoudige dansen: Engelse, Italiaanse en Vlaams-Nederlandse dansjes uit de 16e en 17e eeuw, dansen op bourdons	eenvoudige 18e-eeuwse dansen	suites, pavane en gaillarde
4. Variaties	eenvoudige ostinati en variaties	variantievormen op korte thema's en chaconnes	moellijker variantievormen
5. Karakterstukken	niveau L G	niveau M G	niveau H G